

Llegir la ciutat d'Olot a través dels seus rètols

Deia Paul Valéry que “el més profund de l'home és la pell” (Valéry, 1931). Aquesta cita ens pot servir com a punt de partida per pensar en la pell “gràfica” que vesteix la ciutat. És a dir, si traslladem aquest concepte de profunditat al nostre entorn urbà, ens podem preguntar: quantes grafies que formen part de *la pell de les ciutats* ens permeten aprofundir en la història –personal o col·lectiva– i la memòria d'una ciutat?

Pensar en aquesta pell, susceptible de ser llegida, ens porta a reflexionar sobre la gràfica que es basteix al llarg dels temps, capa a capa, i que estableix, inevitablement, relacions de tot tipus des de la història del comerç i de les botigues que han existit i existeixen amb un impacte social significatiu. Aquesta epidermis urbana configura el que podríem anomenar un tipus de paisatge urbà en transformació i que ens interpel·la –pel que fa a les conseqüències que es deriven de la seva propagació– sobre unes formes i hàbits comercials globals en un entorn local. L'homogeneïtzació gràfica de les ciutats esdevé, llavors, en la pèrdua del seu patrimoni gràfic singular.

“Percebre el rètol com un mirall de l'entorn i com un agent activador de missatges”

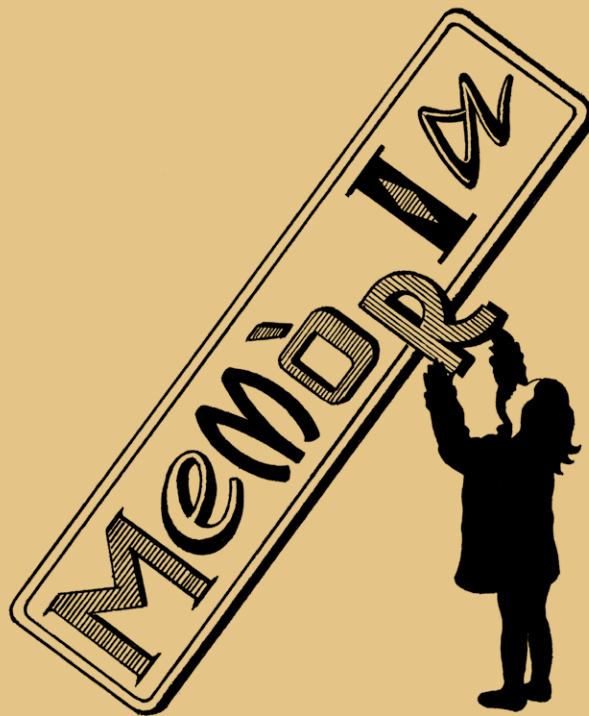
El projecte “Llegir la ciutat d'Olot” consisteix a documentar i recuperar la memòria gràfica i tipogràfica del nucli antic de la ciutat a través dels rètols comercials més emblemàtics. Un escenari que convida la ciutadania al redescobriment i a la revaloració d'un dels seus patrimonis més visuals: els rètols. Alguns d'aquests suports han desaparegut, mentre que altres encara hi són visibles. Les ciutats creixen i es desenvolupen de forma exponencial i es reconeix en l'anomenat progrés, nombroses millores i aportacions tangibles que ens faciliten el dia a dia i la qualitat de vida. No obstant això, els teixits urbans presenten una empremta de caràcter

més conceptual: un imaginari comú que arrela en la tradició cultural, en el pas del temps, en les simbologies transferides, al capdavant, en la memòria de l'espai comú compartit. “Te'n recordes d'aquell establiment?” o “me'n recordo quan érem infants, d'aquella botiga”, són algunes de les expressions de to nostàlgic més habituals.

Si fem una exploració ràpida per l'eix comercial, ens podem adonar de la significativa mostra de retolació gràfica que encara perdura en alguns locals comercials actius i en d'altres que romanen tancats. Un reflex de la diversitat de l'activitat econòmica, tant de temps passats com actuals. Percebre el rètol com un mirall de l'entorn i com un agent activador de missatges, ens fa entendre aquest suport com un testimoni del pas del temps, fins i tot dels conflictes lingüístics als quals van haver de fer front els establiments en una època funesta de la història d'aquest país. Llegir la ciutat d'Olot no sempre es va poder fer en català. També, la pròpia manufactura i tècnica ens remet, malauradament, a oficis antics que es van perdre. Per exemple, es poden apreciar diverses tècniques aplicades en aquests suports, com ara vidre pintat o daurat, lletres de fusta, esgrafiats al mur, formes de metall d'estructura cal·ligràfica, així com de ferro forjat i embotit.

Alguns dels establiments analitzats vetllen per la bona conservació de la retolació, ja sigui físicament o procurant un recull fotogràfic que en preservi, si més no, la memòria gràfica. No obstant això, altres mostres queden a mercè de l'erosió del temps i relegades al fil feble dels records.

Pocs rètols es troben parcialment protegits pel catàleg de Béns Patrimonials o d'Interès Cultural, mentre que altres no gaudeixen ni d'aquesta protecció parcial. La majoria de la retolació gràfica d'establiments de caràcter emblemàtic de la ciutat no es troba protegida pel seu valor gràfic o tipogràfic. Tot i que és considerable l'interès per la salvaguarda dels rètols en diferents ciutats en els darrers anys, a través de plataformes i iniciatives ciutadanes, caldria ampliar aquesta responsabilitat –col·lectiva– abans que la pell no mudi del tot.

Cristina Simon Pascual
Il·lustració: Quim Domene

Col·lecció local

MONOGRAFIES

BARTOLOMÉ, José Luis,
Pet s'escaire. Aplec de contes de bruixes de la Garrotxa, Olot: El Bassegoda, 2025, 78 p.

CANAL, Jordi i SALGADO, Dante (ed.),
La imaginación literaria y la historia: lecturas latinoamericanas, Madrid: Sílex, 2025, 384 p.

V Concurs de relats curts. Any 2023, Olot: Alba. Associació de Dones de la Garrotxa, 2025, 50 p.

Electricitat Mas 100 anys. Passat, present, futur, Olot: Electricitat Mas, 2025, 123 p.

Escola de Plàstica del Centre Cultural de les Preses. 35 anys. 1989-2025, les Preses: Escola de Plàstica, 2025, [12] p.

LAGARES, Josep,
Time-Out. Creativació o extinció, nosaltres triem..., Barcelona: Plataforma, 2024, 267 p.

MURLÀ, Josep,
La Casanova, Olot: El Bassegoda, 2025, [4] p. (Masies de la Vall de Bianya; 32)

PANADÈS, Rosa i DURAN, Miquel,
Més enllà del blanc, [les Preses]: els autors, 2025, 96 p.

Pep Sau. La mirada serena, Cassà de la Selva-Santa Pau: Gavarres-Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa, 2025, 203 p.

Sant Jaume de Llierca. Recull de fotografies antigues 1890-1990. Volum I, Sant Joan les Fonts: Oliveras, 2025, 200 p.

SERRAMITJANA, David,
Origen. Llibre 1 de la trilogia càrnia, [Olot]: l'autor, 2025, 349 p.

SOLÀ, Xavier,
Riudaura, Girona: Diputació de Girona, 2025, 95 p. (Quaderns de la Revista de Girona; 243)

TORRENT, Rosa,
Pell, Màlaga: Gráficas Urania, 2025, 300 p.

ARTICLES

AGUSTÍ, Bibiana,
"Una actitud canviant davant la mort: una visió arqueològica de les comarques gironines", *Revista de Girona*, núm. 350, maig-juny 2025, p. 57-60.

ALBESA, Martí,
"El tresor d'Urtx", *Revista de Girona*, núm. 351, juliol-agost 2025, p. 28-35.

BARTOLOMÉ, José Luis,
"García Lorca i els grecs de Cadaqués", *Sol Ixent. Revista de Cadaqués*, núm. 30, juny 2025, p. 22-23.

BARTOLOMÉ, José Luis,
"Mitologia grega dins *El gran Gatsby*", *Auriga. Revista de Divulgació i Debat del Món Clàssic*, núm. 127, juliol-agost 2025, p. 12-16.

CAMPS, Assumpta,
"Leopardi en *La Nova Revista*: las traducciones de Josep Mª Garganta", dins M. MAROTTA (ed.), *Elogio del italianismo. Estudios de literatura, lengua y traducción*, Madrid: UNED, 2024, p. 283-296.

CRUZ, Héctor,
"Maria Oliveras. La revolució als quiròfans", *Neurologia Catalana. Butlletí de la Societat Catalana de Neurologia*, núm. 55, abril 2025, p. 40-42.

CURÓS, Joan,
"El desarrollo pedagógico del proyecto arquitectónico. Estimular la creatividad desde la idea", dins G. BUELA-CASAL (ed.), *International Handbook of Innovation and Assessment of the Quality of Higher Education and Research*, Toronto: Thomson Reuters, 2024, p. 284-285.

GASULL, Blai,
"La guerra per la normalitat. Les bibliotecàries gironines durant la Guerra Civil Espanyola", *Revista de Girona*, núm. 351, juliol-agost 2025, p. 60-61.

GELIS, Pere,
"Camins i viatges de principis del segle XX a les altes valls del Fluvià i el Brugent: D'Olot a Rupit per la Casassa", *Puigsacalm. Circular Social del Grup Excursionista Cultural i Alpinista de Sant Esteve d'en Bas*, núm. 165, abril-juny 2025, p. 8-9.

masies de vall de bianya (32)

la Casanova

Text:
JOSEP MURLÀ I GIRALT

GELIS, Pere i Albert,
"Oficis i establiments antics: Can Pericus", *Puigsacalm. Circular Social del Grup Excursionista Cultural i Alpinista de Sant Esteve d'en Bas*, núm. 166, juliol-setembre 2025, p. 5-7.

GRANELL, Glòria,
"Elles escriuen la guerra. Dietaris i autobiografies de la Guerra Civil escrits per dones", *Revista de Girona*, núm. 351, juliol-agost 2025, p. 57-59.

JUEZ, Laia,
“La clau del vincle entre la biblioteca i l'escola rural: l'experiència de la Biblioteca Maria de Jonquers de les Planes d'Hostoles (la Garrotxa)”, *Ítem. Revista de Biblioteconomia i Documentació*, núm. 77, juliol-desembre 2024, p. 154-160.

LOREDO, Josep,
“Iconografia de la cobla: *La Cobla* (Ignasi Buxó, ca. 1920)”, *Som. Publicació de Cultura Popular Catalana*, núm. 390, abril 2025, p. 26.

MASGRAU, Mariona,
“Roser Juanola i Joan Sala, impulsors de l'educació artística”, *Revista de Girona*, núm. 351, juliol-agost 2025, p. 14-21.

MERINO, Imma,
“El cinema poètic i polític de Payal Kapadia”, *L'Avenç*, núm. 519, maig 2025, p. 58-60.

MERINO, Imma,
“Política, guerres, epidèmies, fantasmes, memòria i tota la resta [festival de Canes]”, *L'Avenç*, núm. 521, juliol-agost 2025, p. 68-71.

NOGUÉ, Joan,
“Paisatge, patrimoni i polítiques públiques”, dins *El patrimoni: conservació, coneixement i difusió*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2025, p. 161-165.

PEREIRA, Sílvia,
“Justicia penal predictiva y medidas cautelares”, dins S. CALAZA i I. ORDEÑANA (dir.), *Next Generation Justice: Digitalización e Inteligencia Artificial*, Madrid: La Ley, 2024, p. 1171-1186.

PLANTALECH, Salvador,
“Les emissions monetàries anarquistes de Puigcerdà i Llívia, Girona (juliol 1936-abril 1937). Ideologia vs. Pragmatisme”, *Acta Numismatica*, núm. 55, 2025, p. 239-252.

PUJOLAR, Joan et al.,
“Paradoxes of Activism in Sociolinguistics. Politics, Research, and Partisanship”, dins A. DEL PERCIO i M. FLUBACHER (ed.), *Critical Sociolinguistics: Dialogues, Dissonances, Developments*, Londres: Bloomsbury, 2024, p. 401-421.

SOLÀ, Xavier,
“Els cementiris interiors: ser enterrat dins edificis eclesiàstics, un resguard i un privilegi”, *Revista de Girona*, núm. 350, maig-juny 2025, p. 75-77.

SOLER, Santi,
“Sobre els noms d'alguns dels nostres carrers”, *El Comú. Butlletí d'Informació Municipal de Tortellà*, núm. 25, agost 2025, p. 38-40.

VALERI, Xavier,
“Història: Santjoanencs d'abans (II)”, *El Soroll. Revista Semestral*, núm. 81, juny 2025, p. 31-33.

VILA, Pep,
“Cuina amb simetria a Besalú el 1814”, *Revista de Girona*, núm. 351, juliol-agost 2025, p. 50-51.

XANCÓ, Lluís,
“La Bòbila de les Preses”, *Revista de les Preses*, núm. 118, juliol 2025, p. 38.

El passat mes d'agost va morir el notari i historiador **Ignasi Casanovas-Permanyer i Casas** (Barcelona, 1940-2025). Llicenciat en dret, va aplicar el seu vast coneixement en llatí, paleografia i heràldica en una extensa recerca als arxius catalans, entre els quals l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa. De la seva obra publicada, destaquen els quatre volums de *La noblesa gironina de privilegi de generositat. Setge de la Força de Girona 1462* (2023-2024), una obra de referència que, gràcies a la seva generositat i en agraïment a la col·laboració que hi va trobar, va voler que fos a l'abast dels investigadors a la biblioteca auxiliar de l'arxiu olotí.

El Museu Comarcal de la Garrotxa ha comissariat l'exposició “Los concursos de carteles para Cigarrillos París”, organitzada per la Fundació Torreón de Lozoya i visitable del 19 de setembre al 9 de novembre d'enguany a la ciutat de Segòvia.

Per a l'exposició temporal, l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa ha prestat una vintena de **mostres de caixes de tabac**, conservades en el Fons Manuel Malagrida Fontanet (ACGAX140-65), per complementar els cartells prestats pel museu.

Dins del cicle Conferències de Tribuna d'Arqueologia 2025, al palau Marc de Barcelona, el proper 15 d'octubre **Bibiana Agustí Farjas** (Olot, 1962), doctora en història, conjuntament amb l'investigador Àngel Bosch, donaran a conèixer els resultats de les intervencions arqueològiques en el jaciment funerari neolític de la Cova del Pasteral (la Cellera de Ter, la Selva). L'acte serà moderat per Maria Saña, professora de Prehistòria a la Universitat Autònoma de Barcelona.

Riudaura

Xavier Solà Colomer

Quaderns
de la Revista de Girona

Apunts i repunts naturals

Una oportuna mesura compensatòria

Del volcà de la Garrinada ja en vaig parlar fa uns quants anys (2004) però crec que cal parlar-ne de nou perquè, precisament, una de les actuacions previstes a la Declaració d'Impacte Ambiental (DIA) de la variant d'Olot, inclosa com a mesura compensatòria a la seva construcció, és l'expropiació de tot l'àmbit qualificat de Reserva Natural. Això obeeix a una demanda històrica del Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa i la seva execució hauria de servir per posar fi als múltiples impactes que històricament ha patit aquest volcà. Dels sis volcans del pla d'Olot –no ens oblidem dels petits volcans del Puig del Roser i el de Ca l'Isidret–, el de la Garrinada, tot i les seves dimensions i la seva contundent presència ocupant un espai preferent de la cubeta olotina, és un volcà molt poc freqüentat i desconegut per molta gent. Això es deu sobretot a la privatització, en alguns casos assolida mitjançant l'aïxecament de tancats alts i insolents, que n'impedeixen un ús social i comunitari. En canvi, des d'un punt de vista d'interès geològic, supera de llarg la resta de volcans olotins.

Els estudis geocronològics situen la seva erupció ara fa uns 130.000 anys. Com que les colades d'altres volcans van envoltar-lo, es creu que el con original pot ser molt més gran: per tant, seria un dels volcans més eminents de la Zona Volcànica. La principal singularitat geomorfològica del volcà de la Garrinada són els tres cràters arrencats i el dic basàltic anular del cràter central. Al peu del volcà, en l'extrem sud, també trobem un interessant bufador que ha donat nom a la masia construïda al damunt. Recordem que aquest bufador era un punt habitual de visita dels participants d'excursions científiques que històricament han visitat la zona volcànica. L'alternança de dipòsits estrombolians i hidromagmàtics que constitueixen el con volcànic és visible en les diverses grederes existents. Però la importància d'aquest volcà no es limita a la vessant geològica. Un altre dels aspectes a destacar és la presència d'un tipus de sòl evolucionat a partir de materials volcànics, els andosòls, que tenen un caràcter singular en un context nacional. A més,

els boscos que cobreixen la Garrinada són comunitats forestals d'interès, especialment les rouredes i els boscos mixtos del seu vessant nord, i fins i tot hi creix una espècie protegida de briòfit inclosa en el *Catàleg de flora amenaçada de Catalunya*, la raríssima *Mannia fragrans*, sobre la qual parlarem algun dia.

Ara bé, el volcà de la Garrinada comparteix amb el seu veí Montsacopa un destí incert: l'aïllament, al qual estan condemnats a causa del creixement de la ciutat i de la construcció d'infraestructures als seus peus, com la mateixa variant

“el canvi de propietat de la Garrinada, de privada a pública, obre un ampli ventall de possibilitats”

la morfologia del volcà; la millora de l'estructura i la composició dels boscos; la protecció efectiva de les espècies amenaçades o l'obertura ordenada de camins que comuniquin els espais de més interès, entre d'altres.

d'Olot. Certament, no sabem quan serà efectiu el canvi de titularitat del volcà. Els processos administratius, com tothom sap, són llargs i feixucs. De moment, el concurs públic que havia de servir per contractar l'empresa encarregada de gestionar l'adquisició del volcà ha estat declarat desert. Comencem malament. La veritat és que el canvi de propietat de la Garrinada, de privada a pública, obre un ampli ventall de possibilitats. Les accions que esperen a la safata de sortida són diverses, en poso alguns exemples: l'adequació de les grederes existents per fer-les visitables i així tenir punts on poder interpretar les diferents fases eruptives del volcà; la recuperació d'espais oberts per reforçar la visualització dels tres cràters i ressaltar

Encara haurem d'esperar un temps (anys) fins que culmini aquest complicat procés administratiu, no serà fàcil, però esperem, ansiosos, que la ciutat d'Olot i els seus habitants i també la resta de garrotxins puguin gaudir ben aviat de tots els valors naturals que conté el volcà de la Garrinada i que fins ara ens han estat restringits.

Foto: Emili Bassols.

Emili Bassols i Isamat

Impressions d'un paisatge, 33

El recital-mítig

Aquest estiu passat, una exposició —que encara es pot visitar—, a l'Arxiu, titulada “Cantautors a Olot: el moviment de la Nova Cançó i la reivindicació de les llibertats democràtiques”, ens ha evocat, a través d'una sèrie de 26 fotografies, un moment de canvi històric per a la ciutat i per al país: el trànsit que va de finals dels anys 1960 a finals dels anys 1970. O, el que és el mateix, el trànsit de la dictadura franquista a una democràcia i una autonomia reguanyades. En la perspectiva de la commemoració dels cinquanta anys de la mort de Franco, que tindrà lloc aquesta tardor, l'exposició no podia ser més escaient, en la mesura que ens permet acostar-nos a un fenomen que serà decisiu a l'hora d'impedir la continuïtat del franquisme, un cop mort el dictador: l'articulació, a la Catalunya dels anys seixanta, d'un potent moviment politicocultural que, a falta d'un nom millor, he proposat dir-ne Seixantisme. I que tindrà, per a la configuració de la societat catalana contemporània, una importància comparable a la del Modernisme o el Noucentisme (tot i que, de lluny, no ha estat pas tan estudiat).

Quan les eleccions del 15 de juny del 1977 van posar punt i final a la dictadura, a Catalunya les forces antifranquistes —l'esquerra i el catalanisme— van assolir més del 75% del vot. El rebuig al franquisme, un règim opressor que s'havia guanyat l'oprobri de la societat catalana, era, doncs, clamorós. Però no era, en cap cas, un refús improvisat: “la ruptura catalana”, abans d'electoral, havia estat civil i cultural. A Catalunya, la força de l'antifranquisme, superior a la que tenia en el conjunt de l'Estat espanyol, s'havia anat bastint des dels anys seixanta dins d'una societat civil progressivament mobilitzada, que pugnava per modernitzar i europeïtzar el país, i que, a través de les més diverses expressions —de la literatura a les arts visuals, del disseny a l'arquitectura, de l'escoltisme a la “nova cançó”—, va vertebrar una renovada cultura nacional.

Així ho va saber veure el “partit” per antonomàsia de l'antifranquisme, el PSUC, que en una declaració de març del 1964, reproduïda a la revista *Nous Horitzons* sota el títol d’“El desenvolupament del moviment nacional, factor d'unitat i d'extensió de l'oposició antifranquista”, afirmava el següent: “En la pràctica les activitats culturals catalanes es fusionen en un tot únic amb la lluita reivindicativa i antifranquista de la classe obrera i d'altres capes del poble, amb el combat per la democràcia d'estudiants i intel·lectuals, amb l'activitat clandestina dels grups i partits d'oposició. Aquest tot únic constitueix el *moviment nacional català* contemporani, que és al mateix temps cultural, social i polític, profundament antifranquista i autènticament democràtic”.

En aquella mateixa declaració, el PSUC constata que l'èxit de “l'anomenada Nova Cançó Catalana, llançada només fa tres anys per un grup d'intel·lectuals catalans i adoptada avui per grans masses de catalans, ha rejuenit el moviment d'afirmació nacional i li ha donat una major projecció popular”, al mateix temps que subratllava que el caràcter de protesta contra la injustícia l'havia marcat “amb un segell social i polític, de clar caràcter progressista”. Les fotografies ex-

posades a l'Arxiu, fetes entre 1967 i 1981, certifiquen l'exactitud de l'asseveració. En un text de Joan Josep Mayans, publicat al setmanari *L'Olotí* el 1979 i recuperat a l'exposició, s'afirma justament que “la força, l'atractiu de la Nova Cançó, allò que dia rere dia anava arrossegant més adeptes i que en constituïa la base, era el fet viu del recital: el recital-mítig, amb censura i a voltes prohibit, amb la senyera que, sense saber com, ja onejava enmig del públic”. Eren, conclou Mayans, “recitals de lluita”, vibrants i sense treva, “on les cançons ‘no polítiques’ hi eren força de menys”.

“ ‘la ruptura catalana’, abans d'electoral, havia estat civil i cultural”

Sense la possibilitat, per als qui no som d'Olot, de retrobar-hi aquells qui érem fa cinquanta anys entre el públic abrindat dels recitals, les fotografies en blanc i negre de l'exposició ens resulten tanmateix absolutament familiars. Tot l'ambient d'una època hi és condensat: i de la mateixa manera que hi veiem com, en molts pocs anys de marge, els joves que el 1967 encara porten corbata esdevenen els “progres” peluts dels anys setanta, també hi reconeixem el gest de Quico Pi de la Serra, assegut amb la guitarra a les mans i amb el cap enrere (només li veiem el bigoti), i sembla que el sentim cridar: “Si els fills de puta vollessin, no veuríem mai el sol”. Però el sol va sortir, fins i tot a la plujosa Olot. D'això, en farà mig segle.

Josep M. Muñoz

Del dinou al vint-i-u La lluita dels fills de l'exili

Aquest estiu ha mort, a la Catalunya Nord, l'activista anarquista Octavio Alberola Surinyach (Alaior, 1928–Perpinyà, 2025). Era fill de l'olotina Clara Surinyach Felisart i de José Alberola Navarro, líder del Sindicat de l'Art Fabril de la Confederació Nacional del Treball (CNT) i de la Federació Local de Societats Obreres d'Olot entre 1915 i 1920. L'Octavio va adquirir una gran notorietat en els anys seixanta i setanta perquè, al capdavant del Grupo de Defensa Interior, va intentar matar el dictador Francisco Franco. Ho va intentar en dues ocasions: l'estiu de 1962 a Donosti i un any després a Madrid. El mes de febrer de 1968, l'Octavio i la seva companya van ser detinguts a Bèlgica, acusats per les autoritats franquistes de preparar el segrest d'un diplomàtic espanyol. El maig de 1974 va ser detingut de nou acusat de participar en el segrest del director del Banc de Bilbao a París: un acte de protesta per denunciar l'execució de Salvador Puig i Antich.

Fa uns anys, m'hi vaig posar en contacte per aclarir un parell d'aspectes de la biografia del seu pare i perquè em confirmés el nom dels republicans olotins que van pagar la seva defensa a Bèlgica i París. No coneixia els noms, només que se'n va cuidar el seu cosí, l'advocat olotí Josep Canal Alberola, i la Confederació General del Treball (CGT) francesa. També volia saber si el seu pare era maçó. La pregunta no li va agradar gens, crec que li va semblar ofensiva. Em va contestar lacònicament que era anarquista, afiliat a la CNT i dirigent de la Federació Anarquista Ibèrica (FAI). Punt. Per justificar haver-li fet la pregunta, li vaig explicar que m'havia estranyat molt que el seu pare hagués treballat d'arxiver en el despatx professional de l'arquitecte i president del Rotary Club mexicà, José Contreras. Va ser l'únic lloc on va trobar feina quan va decidir deixar l'escola que dirigia a Xalapa i tornar a correu a Ciutat de Mèxic, a causa de l'agreujament de la depressió que patia la seva esposa. Una dolència causada per l'enyorança de la seva terra, l'aïllament social i polític a Xalapa, la pena per la mort de la filla adolescent i la buidor de la llar, quan l'Octavio va anar a la universitat. Aquest

segon *mail*, el va trasbalsar. Ell no tenia coneixement de res del que li explicava i va voler saber com és que jo, un desconegut, tenia aquella informació tan personal. Li vaig trametre les cartes que el seu pare havia enviat a l'excalde d'Olot, Joaquim Guillén, que es conserven en el fons Jordi Pujiula de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa. Em va agrair que les hi fes arribar i em va confessar que lamentava conèixer tan poc els seus pares i haver estat tan poc atent als seus neguits i preocupacions. Ja en un altre to, em va contestar les altres preguntes que no havia respost.

Li havia demanat en quin moment, ell i la seva germana Helie, i tal vegada sa mare, havien vingut a viure a Olot. Si al començament de la guerra o quan el pare es va haver d'amagar a València, a casa del mestre racionalista Progreso Fernández, després d'escapar-se d'una txeca, on els seus companys comunistes l'havien torturat per criticar reiteradament el poc esperit revolucionari d'alguns dirigents sindicals del Bajo Aragón. O si hi va arribar els darrers dies de 1938, quan els seus pares van ser internats al camp de refugiats de Viladecans, on feren de mestres. No em va poder ajudar gens. Només recordava que a Olot s'hi vivia tranquil i s'hi menjava bé, gràcies a l'hort del seu avi. A la seva biografia oficial, *El peso de las estrellas*, escrita per Agustín Comotto i editada per Rayo Verde Editorial, hi afegeix que "Mi tío trabajaba en la fábrica local de Nestlé. Hacían leche condensada y leche en polvo. Imagínate mi felicidad delante ese tesoro. En la guerra no había nada de todo eso, y la ilusión de poder tener esos manjares a mi alcance fue indescriptible". Està parlant de la granja Soldevila, una fàbrica col·lectivitzada per la CNT, en contra de l'opinió de la Unió de Rabassaires. Un conflicte que es va resoldre a trets.

Joan Barnadas
joan.barnadas@gmail.com

Aniversari Centenari de la mort de Pere Valls Vilà

El 30 d'octubre de 1925 moria a Barcelona el prevere d'origen olotí Pere Valls Vilà. Nascut l'any 1848 en el si d'una família modesta, va estudiar al seminari de Girona i va ser ordenat prevere l'any 1878. Es va establir a Barcelona i va iniciar una important col·lecció artística (quadres, creus, medalles, gravats, llibres...), gràcies als recursos econòmics que li proporcionava l'administració dels béns de la hisendada Magdalena de Grau i de Gras (Valèn-

cia, 1817–Barcelona, 1900). A partir de 1904, va traslladar a Olot el material aplegat i va obrir una biblioteca-museu que ocupava dos pisos d'un edifici del carrer dels Sastres.

Per donació testamentària, Valls va llegar la major part dels llibres a la comunitat de preveres de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot i les peces artístiques al Seminari Diocesà de Girona, que van constituir l'embrió de l'actual Museu Diocesà. A més, va instituir un llegat per fer una façana nova al santuari de la Mare de Déu del Tura, d'Olot, que no es va acabar fins a 1931.

Allò visible Gegants, tabernacles i poder

Ara que, com aquell qui diu, acabem de passar les Festes del Tura, no puc deixar de parlar d'un dels actes més memorables de les festes: la cercavila. Arran de pensar-hi, tampoc puc evitar traçar un paral·lelisme amb les processons. Enguany, els protagonistes de la cercavila del primer dia de festes han estat desenes de gegants, gegantons, cabeçuts, dracs i altres bèsties singulars. I sí: és una secció d'arts i per això podem parlar d'imatges, ja que les imatges han estat la part més important de "l'art religiós popular" al llarg de la història de l'art.

La imatge és el centre d'aquest esdeveniment. Ho és també de les processons religioses. Les cercaviles són festives; les processons, solemnes. Les cercaviles són profanes; les processons, religioses. Tot i tractar-se de dos actes diferents tenen molt en comú: estan formades per imatges, són cohesionadors de comunitat i ens connecten a un sentit de pertinença i identitat. Antigament, no eren actes diferenciats i els gegants i el bestiar acompanyaven les processons, sobretot per Corpus. Avui en dia, cada 8 de setembre els gegants, cabeçuts i cavallets de la ciutat acompanyen la processó del Tura, amb tot el seguici i amb la imatge de Nostra Senyora del Tura, solemnement, sense salts ni voltes.

Què més tenen de semblant? En les processons, les diferents confraries eren les encarregades de portar els penons, els passos, les cadiretes... En les cercaviles, les colles i associacions, fins i tot escoles, clubs esportius i residències, marxen acompanyant la "seva" figura.

Les dues manifestacions es donen al carrer: s'ocupa un espai públic, conegut, i això ens apropa a allò popular. Tots formem part d'aquesta festa, tant els que hi participen activament formant part de la colla com els que s'ho miren i aplaudeixen animadament, o solemnement, en el cas de la processó. No és només un passeig per la ciutat. En realitat s'activen diferents aspectes, sovint relacionats amb el poder, com ara: per quins carrers es passa, on es paren a ballar més estona, on els espera més gent, quin és l'ordre de la cercavila, qui l'encapçala, qui l'acaba, quins músics acompanyen quin gegant, qui són els portadors... Això també passava en les processons. Qui diu poder, diu jerarquia i desigualtat.

Però a part d'aquestes semblances, un dels temes que trobo més fascinant és el poder de les imatges. Aquestes imatges tenen un poder que fa que ens identifiquem amb el que representen. Ens fan formar part d'una comunitat, reconeixem l'element i ens el sentim com a propi. Aquesta és una de les funcions que ha tingut l'art: aquest poder capaç de generar vincles i sentiments profunds de pertinença, i aconseguir que una comunitat segueixi unida a través d'aquests vincles.

No sé si aquesta identitat s'anirà diluint amb la gran quantitat de bestiar que augmenta cada any i que ja no ens permet identificar-ne la procedència, i ergo, tampoc crear un sentiment de comunitat.

Keta Capdevila Werning

Hem de parlar Diari d'una catalanoparlant

La llengua no fa vacances, com diu Plataforma per Catalunya. I jo, seguint aquest manament, m'aferro a la militància per la llengua durant l'estiu. Ja en fa de temps que vaig decidir xerrar només en català a Catalunya, valgui la redundància. Avui us explicaré com he viscut aquests darrers mesos la meua radical decisió.

Com a tutora —o domadora, més ben dit— d'ESO, vaig encetar el juny entrevistant-me amb la família d'un alumne d'origen panjabi. Només de començar, el pare em va demanar si li podia parlar en castellà. "No, em sap greu, la llengua vehicular del centre és la catalana", vaig etzibar-li. Ja feia temps que tenia la resposta ben assajada, després d'anys de canviar al castellà de bones a primeres. I un cop ho vaig haver tret del pap, amb un certa frisança, abans d'anar al gra amb la reunió li vaig preguntar: "Quants anys fa, que viu a Olot?" L'home em va respondre, capcot: "Veinte". No hi havia pas més preguntes, senyoria! I jo només li vaig contestar amb un lleuger somriure que ho va explicar tot. I ell ho va entendre tot: la meua resposta i tota l'entrevista.

Amb la policia nacional (espanyola) va ser més de mal fer, la veritat. Resulta que una vegada al mes venen a Olot amb un pet de furgoneta que fa documents a cabassats. Jo no tenia hora, però prou que em van agafar per fer el DNI electrònic. He de dir que al principi em recava, parlar tota l'estona en català amb aquella tropa, però em va sortir barato. Resulta que em vaig trobar un trencaametlles d'agent molt simpàtic i disposat. Xerrava tant, el paio, que fins i tot em va explicar que havia treballat un any a Portugal i que, esclar, parlava un xic de portuguès. Ara porta més de cinc anys a Girona però es veu que el català és molt més complicat que el portuguès... Qui el va matricular! Total, que em van fotre un DNI de colló de mico en un parell de minuts i se'm va acomiadar amb un "adeu, vagi bé" que vaig agrair amb un milió de gràcies.

A finals de juliol vaig haver de trucar a la DGT per qüestions que ara no venen a cuento... Em va atendre una dona amb mala jeia que m'anava tocant el crostó perquè jo no li volia parlar en català. "No te entiendo", em va repetir cinquanta-mil vegades. I jo només li vaig dir una vegada que el català era llengua oficial a Espanya i que tenia el dret d'expressar-m'hi. Apunt: el català és idioma oficial a Espanya perquè el castellà també ho és; si el castellà és cooficial aleshores el català també ho pot ser. Fi de l'apunt. La senyora no em va arribar a picar la cresta perquè ara es graven les converses, però renoi quins rebufets que feia! I jo havia de tenir un xic de llengua per mantenir-me fidel a la meua i molts de modos per aconseguir l'objectiu de la trucada.

Ja ho heu vist, gent: es pot parlar en català a tothora i tot arreu sense muntar cap sidral. I si els que ens visiten o resideixen aquí veuen que l'han de menester, de ben segur que voldran aprendre la nostra llengua. Perquè la necessitaran.

Bona tardor i salut hi hagi!

Anna Riera i Pijoan

Vivències Records nostàlgics

Vaig néixer abans de la guerra, en una casa del carrer del pare Antoni Soler, en el barri avui dia anomenat Nucli Antic. Un carrer que s'inicia a la plaça del Carme i que era l'enllaç, amb solució de continuïtat, entre el carrer Major i la zona de Sant Miquel, en aquells moments ocupada per indústries, magatzems i alguna casa aïllada (però ja alineada amb la futura carretera de Girona). Curiosament, recordo que la gent del nostre carrer d'anar cap al centre en deia *per mont* i si anaven cap a Sant Miquel, *per vall*. La mainada, si anàvem *per mont*, havíem de sortir arreglats; si anàvem *per vall*, no ens calia.

“El que era un espai de convivència urbana ha caigut en els antípodes”

De la plaça del Carme amunt –passant per la font del Conill, la plaça Major i els carrers de Sant Esteve i Sant Rafel, fins a la plaça Clarà–, trobàvem l'eix comercial de la ciutat, reforçat per la presència de la casa de la vila i l'assistència de les entitats bancàries. Un eix que esdevenia de relació social quan, els capvespres, constituïa l'única zona urbana que gaudia d'una llum plausible, amb l'ajuda de la il·luminació dels aparadors de les botigues, quan una tocava l'altra. Això davant l'escassa, per no dir nul·la, lluminositat pública de la resta de la ciutat. Durant una època, fou un costum entre els afortunats desvagats –sempre n'hi ha hagut– i el jovent anar a fer voltes pel carrer Major, preferentment en el tram de Sant Esteve-font del Conill; i quan el dia s'allargava, al passeig d'en Blay. Eren voltes de pura relació social: no sols era un costum local, crec que n'hi havia arreu. Cada vila o ciutat tenia el seu *tontòdrom*, com s'havia batejat en to mofeta.

Era una època en què un dels actius positius del barri eren els comerços. Molts de caire i tradició familiar. Tenien un tracte amb el client d'acord amb el tarannà de qui el regentava, molt lluny –excepte ex-

cepcions reconegudes– de la fredor uniforme de la relació comercial actual. Avui dia tot ha canviat. Només faltaria que no hagués canviat, ja que tot ho ha de fer per adaptar-se als temps, però no trobo bé que els imperatius negatius d'aquest canvi arribin a degradar-ho tot fins a perdre les essències. El que era un espai de convivència urbana ha caigut en els antípodes i ha esdevingut un espai que, per hores, les furgonetes de repartiment, els cotxes, les bicicletes descontrolades, els patinets elèctrics i els gossos sense morrió el conver-

d'aquelles que també “fan barri”. Al carrer Major, hi vivia una família benestant, d'aquelles de missa de dotze. El pare, de professió liberal, era ben reconegut professionalment i personalment de tracte afable, unes qualitats que li donaren una certa popularitat al barri. El bon senyor disposava de cotxe propi, un fet que avui dia és una vulgaritat, però que en aquelles dates era excepcional. Li plaïa exhibir-lo, però en tenia poques ocasions. I una d'elles era agafar el cotxe per anar al cinema del Teatre Principal i aparcar-lo al Firal. Per fer-

teixen en un lloc que podríem qualificar d'alt risc. Cal confiar en el ja iniciat Pla de regeneració del Nucli Antic, d'iniciativa municipal, per poder recuperar-ne les possibilitats, tot i que, per la mateixa dinàmica dels canvis socials i òbviament per pura i simple lògica, seran molt diferents de les que em va tocar viure a la meva llunyana joventut. Per això avui pago el tribut nostàlgic d'un temps passat que ja no tornarà. Era un temps en què els veïns, poc o molt, ens coneixíem tots, i quan algú tenia una sort o una desgràcia podíem dir: “El conec, és un del meu barri...”.

I per acabar aquesta vivència amb aires més xirois, acabaré explicant una xafarderia innocent

ho, li calia anar a buscar el vehicle al barri de Sant Miquel, a un local tancat on el guardava. Total: vol dir que els cinc minuts a peu que tenia de casa seva fins al teatre es transformaven en mitja horeta d'anar i tornar de l'aparcament caminant. Però aquest petit sacrifici tenia compensació: ell i la seva senyora podien pujar i baixar pel carrer Major en cotxe (encara era permesa la circulació en tots dos sentits) i aparcar al bell mig del Firal. Objectiu complert.

Joan Tresserras

